

8. Summaries of EU legislation. Decision № 624/2007/EC of the European Parliament and of the Council of 23 May 2007 establishing an action programme for customs in the Community (Customs 2013) [Electronic resource]. – Mode of access : http://europa.eu/legislation_summaries/customs/customs/111050_en.htm. – Date of access : 17.02.2016.
9. Ładyka S. Z teorii integracji gospodarczej / S. Ładyka. – Warszawa : Oficyna Wydawnicza SGH, 2001. - 205 s.
10. Molle W. *Ekonomika integracji europejskiej: teoria, praktyka, polityka* / W. Molle. – Gdansk, 2000. - 451 s.
11. Hawkins R.G. *Potential Economic Benefits and Costs of Adjustment in Trade Liberalization* / R.G. Hawkins, R.M. Rodrigez, I. Walter. – Lexington : The United States and International Markets, 1972.

References

1. Maniv, Z.O., Lutsyki, I.M. and Maniv, S.Z. (2010), *Rehionalna ekonomika* [Regional economy], tutorial, Vydavnytstvo "Mahnolliia", Kyiv, Ukraine, 562 p.
2. Dimitrakopoulos, Dionyssi (2003), "Power norms and institutional change in the European Union: the protection of the free movement of goods", *European Journal of Political Research*, v. 42, no. 2, pp. 249-270.
3. Musis, N. (2005), *Vse pro spilni polityky Yevropeiskoho Soiuzu* [All about general politicians of European Union], Traslated from English, "K.I.S.", Kyiv, Ukraine, 466 p.
4. Weiler, J.H. (Ed.) (2005), *Integration in an Expanding European Union: Reassessing the Fudamentals*, Blackwell Publ., Oxford, USA, pp. 17-33.
5. Karbau, R. (2004), *Mizhnarodna ekonomika. Yevropeyskiy Soiuz* [International economy. European Union], Kozatskyi Val, Sumy, Ukraine, pp. 577-583.
6. Dainen, D. (2006), *Dedali mitsnishyi Soiuz. Kurs Yevropeiskoi intehratsii*. [All more strong Union. Course of European integration], Traslated from English, "K.I.S.", Kyiv, Ukraine, 696 p.
7. Summaries of EU legislation. Decision № 253/2003/EC of the European Parliament and of the Council of 11 February 2003 adopting an action programme for customs in the Community (Customs 2007), available at: http://europa.eu/legislation_summaries/customs/U1039_en.htm (access date February 17, 2016).
8. Summaries of EU legislation. Decision № 624/2007/EC of the European Parliament and of the Council of 23 May 2007 establishing an action programme for customs in the Community (Customs 2013), available at: http://europa.eu/legislation_summaries/customs/111050_en.htm (access date February 17, 2016).
9. Ładyka, S. (2001), *Z teorii integracji gospodarczej* [From the theory of economic integration], Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, Poland, 205 p.
10. Molle, W. (2000), *Ekonomika integracji europejskiej: teoria, praktyka, polityka* [Economy of European integration: theory, practice, policy], Gdansk, Poland, 451 p.
11. Hawkins, R.G., Rodrigez, R.M. and Walter, I. (1972), *Potential Economic Benefits and Costs of Adjustment in Trade Liberalization*, The United States and International Markets, Lexington.

Рецензент: д.е.н., професор
Тернопільського національного економічного університету П.П. Пуцентейло

УДК 339.972

Смолій Л.В.,
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
Уманський національний університет садівництва

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЄС

Smolii L.V.,
cand.sc.(econ.), assistant professor at the department of economic theory
Uman National University of Horticulture

COMPARATIVE ESTIMATION OF STATE SUPPORT EFFICIENCY OF AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE AND THE EU COUNTRIES

Постановка проблеми. Світовий досвід підтверджує позиціонування аграрного сектору як системи, що не має здатності до саморегулювання внаслідок низки об'єктивних причин: необхідності формування ним суспільних благ, виникнення зовнішніх ефектів (наприклад, екологічних проблем), монополізація суміжних із сільським господарством галузей та ін. Тому успішного функціонування галузі, що має стратегічне значення в національній економіці, можна досягти лише за умови регулювання з боку держави, роль якої в ринковій економіці полягає в усуненні негативних наслідків функціонування ринкового механізму, забезпеченні економічної справедливості у розвитку аграрного виробництва, захисті національних інтересів на внутрішньому і зовнішньому ринках. Процеси здійснення державою регуляторних заходів в аграрному секторі в розвинутих країнах світу тісно

пов'язані з державною підтримкою, що зумовлюється необхідністю перерозподілу національного доходу на користь галузі з метою забезпечення її сталого розвитку та продовольчої безпеки країни.

Необхідність дотримання Україною вимог, що визначаються цілями європейської інтеграції, вимагає подолання неузгодженості в механізмах регулювання аграрного сектору, модернізації існуючих форм та напрямів державної підтримки, оцінки її ефективності за критерієм відповідності існуючій в ЄС моделі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтуванню механізму державної підтримки аграрного сектору приділяється значна увага вітчизняних науковців. Вплив державної підтримки на розвиток АПК, аналіз ефективності аграрної політики досліджуються Дем'яненко М.Я. [1], Бородіною О.М. [2], Пасхавером Б.Й. [3]. Методологічні та методичні засади оцінки ефективності державної підтримки розглядаються в працях Могильного О.М. [4], Міщенко Д.А. [5]. Проте недостатня вивченість світового досвіду надання державної підтримки та потреба визначення пріоритетів і напрямів державної регуляторної політики в аграрній сфері в умовах євроінтеграції зумовлює необхідність поглиблення досліджень у цій сфері.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є оцінювання ефективності державних регуляторних заходів в аграрному секторі України та Євросоюзі. Досягнення мети викликало необхідність вирішення наступних завдань: провести порівняльний аналіз ефективності державної підтримки аграрної сфери в Україні та ЄС в цілому та в розрізі складових: аграрного виробництва, інфраструктури та споживачів сільськогосподарської продукції; виявити проблеми та обґрунтувати основні напрями структурних змін, що повинні відбутися в механізмах державної підтримки галузі. Об'єктом дослідження є механізми державної підтримки аграрного сектору економіки, предметом – ефективність застосування засобів регуляторного впливу на розвиток галузі в контексті європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна підтримка є однією зі складових системи державного регулювання аграрного сектору економіки і визначається як сукупність різноманітних інструментів і форм економічного впливу на розвиток галузі та його стимулювання з метою формування організаційних і економічних умов її ефективного функціонування [6]. Запровадження режиму жорсткої бюджетної економії в сучасних умовах дещо обмежує масштаби державної підтримки аграрного виробництва і вимагає детального аналізу її ефективності, тобто узгодження витрат на здійснення регуляторних заходів з отриманими результатами. Поряд з цим, зважаючи на задекларований євроінтеграційний вектор розвитку, перед Україною постає необхідність адаптації вітчизняної аграрної галузі до умов ЄС. Порівняльна оцінка ефективності впроваджуваних регуляторних заходів дозволить виявити рівень невідповідності національної аграрної політики основним засадам Спільної аграрної політики ЄС на 2014–2020 рр.

З огляду на багатофункціональність аграрного сектору економіки, оцінка ефективності підтримки його розвитку державою повинна охоплювати широкий спектр критеріїв, методів та показників. Вітчизняна методика передбачає використання з цією метою абсолютних та відносних показників бюджетного фінансування аграрної галузі: обсягів бюджетної підтримки у відсотках до ВВП, видаткової частини бюджету або вартості виробленої продукції певного виду; частки витрат на відтворення у галузі в структурі витрат виробництва тощо [7]. Однак слід враховувати, що державна підтримка здійснюється не лише через пряме бюджетне фінансування, а й позабюджетні заходи регулювання – заходи економічної політики, які не вимагають фінансових засобів державного або місцевих бюджетів для забезпечення розвитку галузі. В результаті здійснення таких заходів фермери в економічно розвинених країнах отримують за свою продукцію приблизно в 1,5 рази більше, ніж би вони отримували при вільній конкуренції на світовому ринку. Пряма підтримка сільськогосподарських товаровиробників становить близько 1/3 від одержуваних ними доходів, однак із загального обсягу підтримки сільського господарства на частку бюджету припадає дещо більше 1/2, решта забезпечується заходами захисту ринку [8].

Тому об'єктивна характеристика рівня державної підтримки аграрного виробництва забезпечується використанням узагальнюючих показників, які включають оцінку широкого кола заходів: державне ціноутворення, розвиток ринкової інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності продукції галузі та сприяння її інноваційному поступу, розвиток аграрної науки й освіти тощо, а також пряме фінансування товаровиробників.

Світовий досвід пропонує два методологічних підходи до дослідження ефективності впровадження регуляторних заходів державної підтримки аграрного сектору економіки: з позиції Світової організації торгівлі (СОТ) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Відповідно до першого методологічного підходу, заходи внутрішньої підтримки поділяються на ті, що «спотворюють» виробництво і торгівлю сільськогосподарською та продовольчою продукцією, тобто впливають на умови світової торгівлі (заходи «жовтої скриньки»), та ті, що не чинять такого впливу (заходи «зеленої скриньки»). Оцінювання внутрішньої державної підтримки в рамках «жовтої скриньки» здійснюється на основі агрегованого виміру підтримки (AMS) – «річного рівня підтримки у грошовому еквіваленті, яка надається на певний сільськогосподарський товар на користь виробників сільськогосподарського товару, або підтримку, не пов'язану з конкретним товаром, а призначена для

виробників сільськогосподарської продукції взагалі, за винятком підтримки, яка надається за програмами, що визначаються як такі, що звільнені від зобов'язань по зменшенню підтримки» [9]. Згідно з домовленостями з СОТ, сукупний вимір такої підтримки в Україні не повинен перевищувати 3 млрд. 43 млн. грн, при цьому, додатково на «жовті» програми може витратитись до 5% від річної вартості виробництва валової продукції сільського господарства та до 5% від річної вартості по кожному окремому продукту щорічно [10].

Методологічні підходи, використовувані ОЕСР [11], передбачають комплексну кількісну оцінку ефективності державної підтримки аграрної сфери за окремими складовими: аграрним виробництвом, аграрною інфраструктурою та споживачами продукції. Специфічні показники в межах даної методики дозволяють порівняти національні аграрні політики за такими критеріями, як обсяги трансферів виробникам, споживачам і галузі в цілому, отримані в результаті здійснюваних державою регуляторних заходів. Такий аналіз ґрунтується на зіставленні внутрішніх та світових цін на сільськогосподарську продукцію.

Найбільш узагальнюючим індикатором за методикою ОЕСР є показник сукупної підтримки аграрної сфери (TSE – Total Support Estimate), за допомогою якого визначається сума трансферів, що їх отримує сільське господарство від платників податків та споживачів, за винятком надходжень від імпортного мита, в результаті політики підтримки галузі. Дослідження динаміки даного показника в Україні засвідчило наявність значних коливань його значень, причиною яких стала непослідовна політика регулювання аграрної сфери (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників сукупної підтримки сільського господарства

Рік	Україна		ЄС	
	млн. євро	у % до ВВП	млн. євро	у % до ВВП
2000	121,95	0,36	108005,42	1,23
2001	852,73	2,01	105726,79	1,16
2002	176,73	0,39	114072,5	1,21
2003	247,03	0,56	113471,75	1,18
2004	616,48	1,18	127549,41	1,21
2005	2125,78	3,07	119114,26	1,08
2006	2298,16	2,68	115222,85	0,99
2007	1087,23	1,04	106886,33	0,86
2008	1018,07	0,83	113473,12	0,91
2009	1615,23	1,91	101751,93	0,86
2010	1999,66	1,94	94858,27	0,77
2011	-50,02	-0,04	93990,65	0,74
2012	1038,2	0,76	98688,71	0,76
2013	-556,43	-0,41	106434,09	0,82
2014	-1939,57	-2,23	94235,38	0,71

Джерело: складено автором за даними [12]

В країнах Європейського Союзу обсяги трансферів сільському господарству мають загальну тенденцію до зниження, таку ж динаміку показує частка сукупної підтримки у ВВП. В Україні ж, хоча частка сільського господарства й вища, ніж у порівнюваних країнах, рівень сукупної підтримки галузі за останніх п'ять років набуває низьких (найчастіше від'ємних) значень. Негативне значення відсотку TSE у ВВП означає перевищення світових цін на сільськогосподарську продукцію над внутрішніми, що спричинено неефективністю впроваджуваних непрямих регуляторних заходів у галузі.

Методологія ОЕСР дозволяє визначити структуру джерел надання сукупної підтримки. Такими джерелами можуть бути надходження від платників податків та від споживачів сільськогосподарської продукції, а також видатки з бюджету (рис. 1).

В Україні впродовж досліджуваного періоду основна частка трансферів сільському господарству надавалась за рахунок споживачів (наприклад, надходження від сплати імпортного мита та ін.). В той же час кошти, що надходять від платників податків, не використовуються для підтримки галузі, що свідчить про неефективну політику її державної підтримки.

Таке становище не відповідає тенденціям, які простежуються в країнах ЄС. Тут підтримка сільськогосподарського виробництва здійснюється переважним чином за рахунок платників податків (понад 80% від сукупного рівня). Видатки бюджету (або втрата його доходів) є незначними.

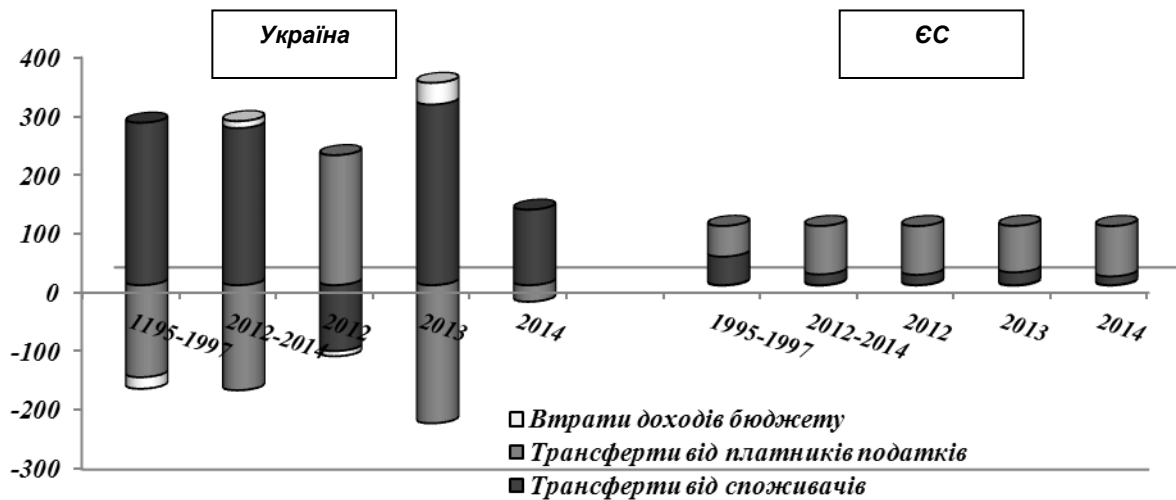

Рис. 1. Джерела сукупної підтримки сільського господарства в Україні та країнах ЄС за роками, %

Джерело: розраховано автором за даними [12]

Однією зі складових показника загальної підтримки є оцінка підтримки загальних послуг (GSSE – General Services Support Estimate), який характеризує суму видатків бюджету на фінансування загальних послуг в сільському господарстві. До них належать видатки на наукові дослідження, аграрну освіту, маркетинг і просування товарів, послуги інспекційних служб та ін. Регуляторні заходи з підтримки аграрної інфраструктури мають непрямий вплив на розвиток аграрного сектору. Порівняно з країнами ЄС видатки на згадані цілі в Україні зростають значно вищими темпами (порівняно з 2000 р.), найвищий приріст спостерігався у 2012 р. (у понад 6 разів), лише в останні два роки спостерігається зниження (рис. 2).

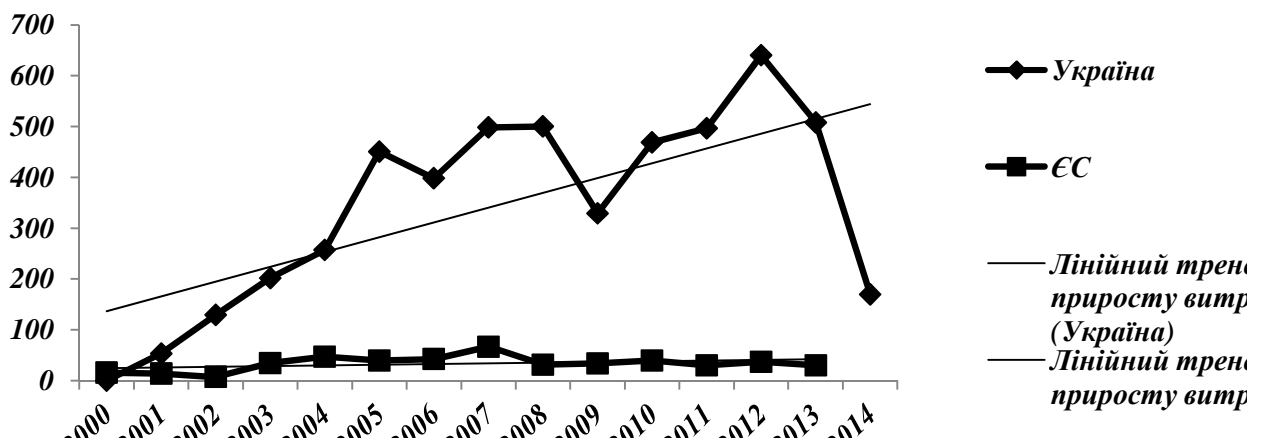

Рис. 2. Темп приросту витрат на загальні послуги, % у порівнянні з 2000 р.

Джерело: розраховано автором за даними [13]

Це пояснюється націленістю на адаптацію до вимог СОТ щодо переважання в структурі підтримки видатків, що не «спотворюють» торгівлю (заходи «зеленого кошика»), до яких і належать заходи, що входять до складу загальних послуг. Структура напрямів фінансування загальних послуг в сільському господарстві в Україні відрізняється від існуючої в ЄС (рис. 3).

В країнах Європейського Союзу значна частка витрат спрямовується на маркетинг та просування продукції до внутрішніх і зовнішніх споживачів, в той час як в Україні на ці цілі виділяється менше 1% загального обсягу фінансування. Це негативно впливає на конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції. Вищий рівень та стійку тенденцію до збільшення в Україні порівняно з ЄС має підтримка інспекційних служб, функціями яких є сертифікація насіння і садивного матеріалу, контроль за дотриманням земельного законодавства, використання і охорони земель, родючості ґрунтів, боротьба зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин і тварин тощо. В ЄС на такі заходи виділяється 5-6% від загального обсягу фінансування. Стрімко скорочується в Україні підтримка інфраструктури (меліорація та зрошення, забезпечення сільських населених пунктів водою, газом та електрикою, проведення земельної реформи): якщо в 1995-2000 рр. на фінансування даного напрямку виділялось 50% всіх видатків, то в 2014 – лише 0,3%. На противагу такому становищу

в ЄС витрати на підтримку інфраструктури стабільно становлять близько третини всіх коштів, виділених на загальні послуги. Спільною тенденцією для обох досліджуваних об'єктів є значні обсяги витрат на фінансування аграрної освіти та інноваційної системи (до 56% в Україні та до 37% в ЄС), частка яких поступово зростає в динаміці.

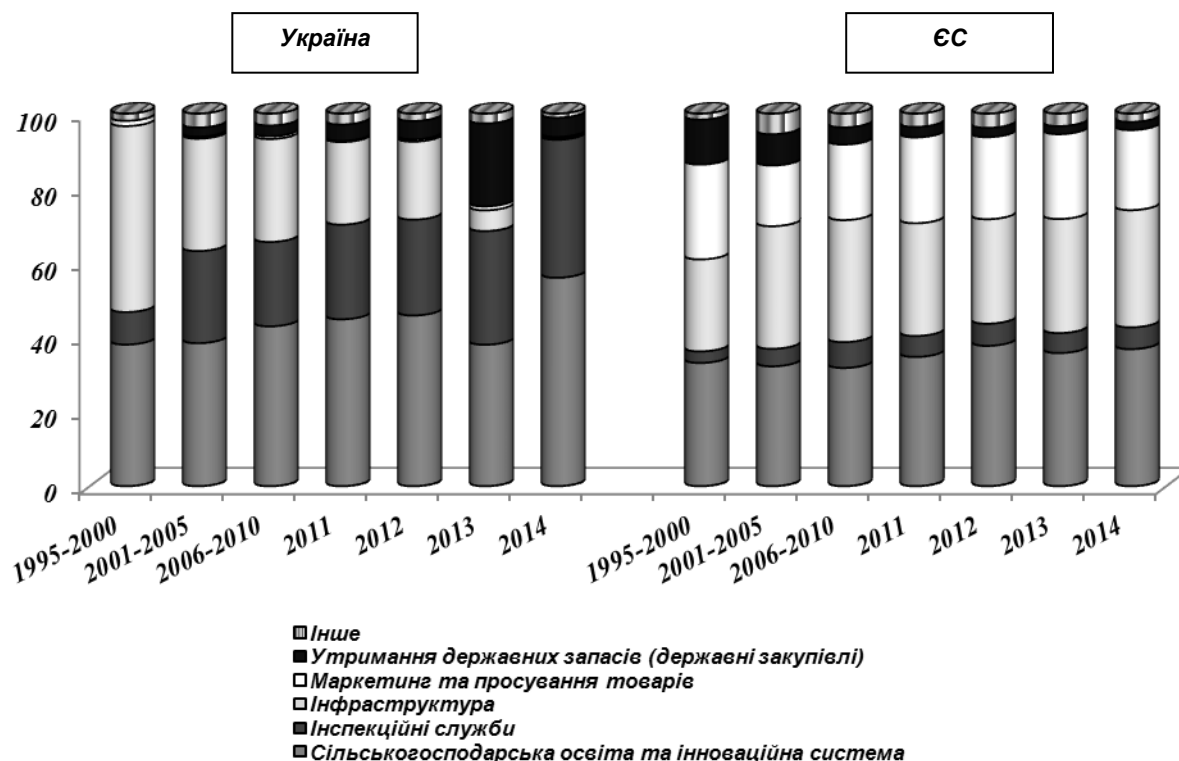

Рис. 3. Структура напрямів підтримки загальних послуг в Україні та ЄС за роками, %
Джерело: розраховано автором за даними [13]

Інформативним є показник підтримки виробників (PSE), який дозволяє визначити грошову вартість валового перерозподілу ресурсів від споживачів і платників податків на підтримку сільськогосподарських товаровиробників у результаті здійснення державних регуляторних заходів. Ефективність державної політики підтримки відображає відносний показник PSE, що визначається відношенням до суми валової виручки виробників сільськогосподарської продукції у внутрішніх цінах і бюджетних трансферів виробникам. Впродовж аналізованого періоду рівень підтримки виробників, більше значення якого означає формування більшої частини доходів виробників за рахунок державного регулювання, поступово скорочувався (табл. 2). В країнах ЄС таке скорочення за останніх 14 років становило 44,1%. Вітчизняні виробники сільськогосподарської продукції у 2002, 2011 та останніх два роки відчувають негативний вплив державного регулювання, про що свідчить від'ємне значення аналізованого показника.

Таблиця 2
Динаміка підтримки виробників сільськогосподарської продукції України та ЄС

Рік	Обсяг підтримки виробників (PSE), млн євро		Рівень підтримки виробників (PSE), %	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС
1	2	3	4	5
2000	40,6	93 940,5	0,41	32,87
2001	727,6	90 115,3	5,97	30,28
2002	-10,0	98 403,7	-0,09	33,9
2003	1,2	98 536,7	0,01	33,78
2004	325,81	109 865,9	2,65	32,9
2005	1677,3	100 529,6	10,92	30,7
2006	1892,4	99 098,3	10,9	29,06
2007	600,4	90 518,6	3,07	23,35
2008	529,4	94 909,6	2,24	23,13
2009	1265,6	86 818,8	7,33	23,6

продовження табл. 2

1	2	3	4	5
2010	1536,6	79 550,6	6,49	20,28
2011	-536,0	78 620,5	-1,91	18,35
2012	435,4	83 837,6	1,5	19,13
2013	-1051,5	91 375,9	-3,18	20,47
2014	-2159,1	80 003,0	-8,22	18,36

Джерело: складено автором за даними [12]

Значну частку підтримки українські виробники отримують за рахунок цінової складової, тобто у разі нижчого рівня внутрішніх ринкових цін на продукцію порівняно зі світовими, що забезпечується здійсненням регуляторних заходів держави. Однак часто така підтримка формується за рахунок встановлення експортних та імпорتنних мит, що вважається заходом «жовтої скриньки». Підтримка європейських виробників завдяки тарифному захисту займає лише близько 20% в структурі всіх трансферів (рис. 4, 5).

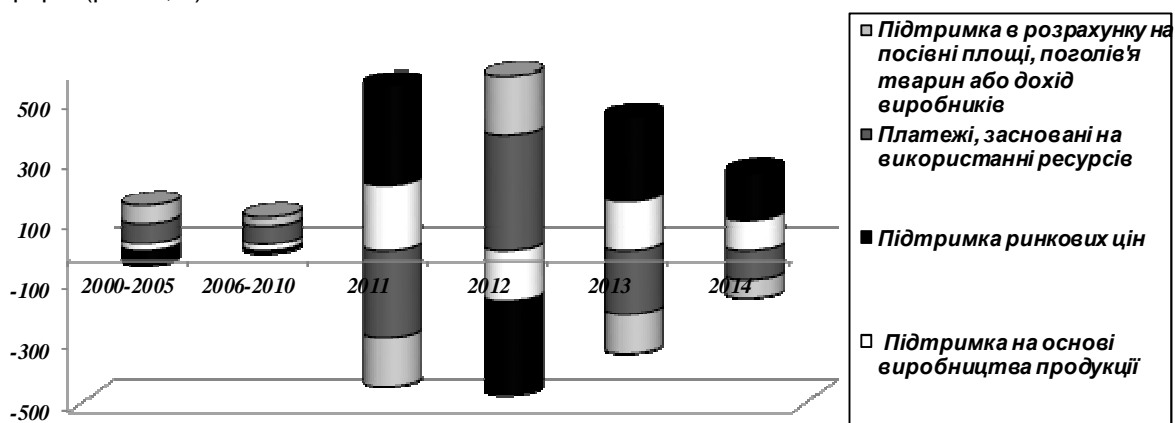

Рис. 4. Структура підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні за роками, %

Джерело: розраховано автором за даними [12]

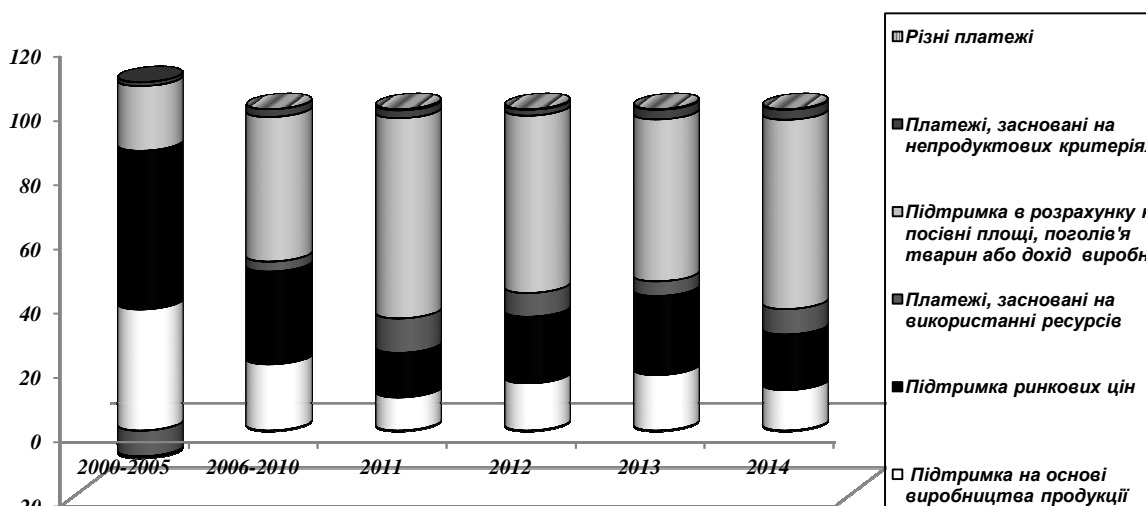

Рис. 5. Структура підтримки сільськогосподарських товаровиробників в країнах ЄС за роками, %

Джерело: розраховано автором за даними [12]

Від'ємного значення в Україні набуває показник виплат на основі посівних площ, поголів'я тварин, виручки та доходу. В ЄС останній напрям відіграє важливу роль як заходи державної підтримки: за останні 10 років виплати на ці цілі становили 50-60% від загального PSE, 70-80% такої допомоги становили виплати на підтримку тваринництва, в той час як до 90% підтримки українських виробників базується на величині отриманої виручки. Переважним чином, це вигоди від впровадження єдиного податку для сільгоспвиробників. Від'ємна підтримка ринкових цін для українських виробників у 2012 р. зумовлена запровадженням обмежень на експорт зерна.

Близько 50% усіх виплат на основі використання ресурсів в країнах ЄС спрямовується на формування основного капіталу, понад 40% – на використання оборотних ресурсів, решта – субсидії

на надання виробничих послуг. Українським виробникам підтримка за останньою статтею не надається, майже 100% виплат спрямовується на субсидування використання оборотних засобів (засоби захисту рослин і тварин, добрива тощо).

Починаючи з 2011 року, в Україні змінилася політика щодо підтримки споживачів сільськогосподарської продукції. Про це свідчить динаміка показника сукупної підтримки споживачів, який характеризує загальну суму трансферів, що спрямовується їм в результаті державного регулювання сільського господарства (насамперед пов'язаних з підтримкою ринкових цін на продукцію, що вироблена всередині країни) (табл. 3).

Таблиця 3
Динаміка підтримки споживачів сільськогосподарської продукції в Україні та ЄС

Рік	Обсяг підтримки споживачів (CSE), млн. євро		Рівень підтримки споживачів (CSE), %	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС
2000	356,79	-43 745,77	4,85	-19,18
2001	-250,57	-37 848,05	-2,98	-15,88
2002	576,40	-48 273,89	7,94	-20,07
2003	272,24	-45 286,32	3,74	-18,98
2004	275,95	-49 749,22	3,47	-18,93
2005	-955,57	-40 837,14	-9,47	-15,85
2006	-803,93	-36 167,6	-7,81	-13,08
2007	546,74	-29 723,56	4,43	-9,28
2008	-1032,45	-27 612,31	-7,02	-8,26
2009	-1 562,17	-20 236,61	-13,96	-6,92
2010	-398,66	-12 040,93	-2,71	-3,81
2011	558,24	-9 581,56	3,44	-2,74
2012	590,42	-15 951,49	3,09	-4,34
2013	1 130,82	-21 825,55	5,63	-5,79
2014	2 002,00	-12 859,95	12,78	-3,64

Джерело: складено автором за даними [12]

Негативне значення показника свідчить про накладання «податку» на споживачів за рахунок вищих цін, позитивне – про субсидування споживачів сільськогосподарської продукції. Найбільші втрати вітчизняних споживачів через заходи державної підтримки спостерігалися в 2008-2009 рр. (7 та 14% до вартості спожитої продукції відповідно), після 2010 р. рівень їх підтримки поступово зростає. Європейські споживачі сплачують за сільськогосподарську продукцію ціни, вищі за світові, однак в динаміці навантаження на них зменшується. В структурі підтримки споживачів в Україні, так і в ЄС переважають трансфери виробникам від споживачів (рис. 6).

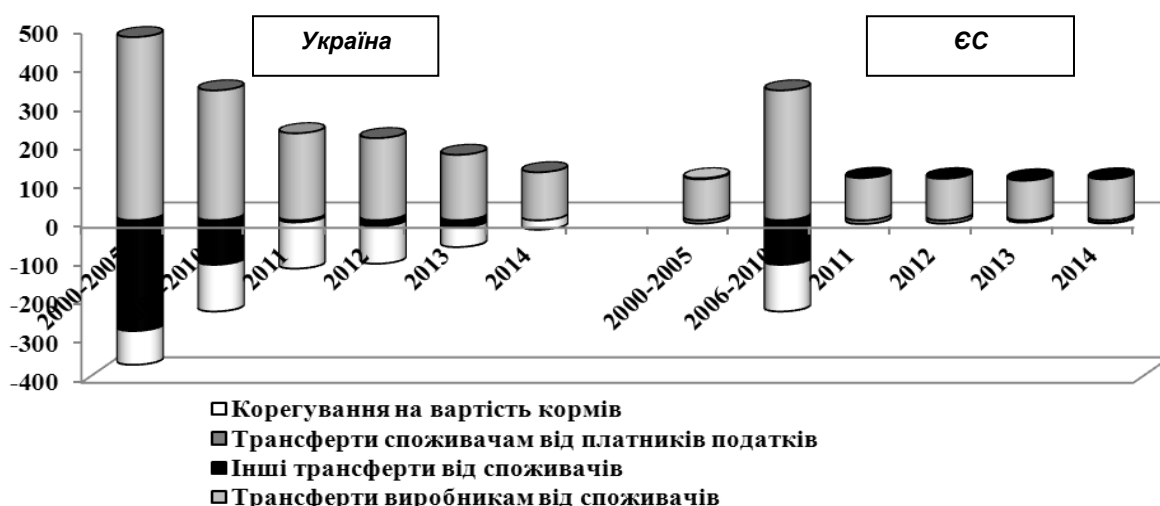

Рис. 6. Структура підтримки споживачів сільськогосподарської продукції в Україні та ЄС за роками

Джерело: розраховано автором за даними [12]

Впродовж досліджуваного періоду бюджетна підтримка через трансфери вітчизняним споживачам від платників податків не здійснювалась взагалі, європейські споживачі таку підтримку

отримують, що дещо зменшує їхні втрати через відмінності в цінах. Очевидною є взаємообумовленість державної підтримки виробників і споживачів: високий рівень підтримки виробників супроводжується відсутністю або зниженням підтримки споживачів (характерно для державної політики регулювання сільського господарства країн ЄС), і навпаки (така ситуація спостерігається в Україні).

Висновки з проведеного дослідження. Результати здійсненого дослідження дозволяють зробити висновок, що державна підтримка аграрного сектору повинна включати не тільки бюджетне фінансування розвитку галузі, а й створення за допомогою непрямого впливу умов, що забезпечують її конкурентоспроможність та ефективне функціонування. Порівняльний аналіз аграрної політики України та країн ЄС в частині державної підтримки сільського господарства показав наявність значних відмінностей, які в нашій державі необхідно подолати з огляду на євроінтеграційні цілі України, та засвідчив загальну неефективність впроваджуваних в нашій країні непрямих регуляторних заходів у галузі.

Хоча прослідковується загальна тенденція до зниження державної підтримки галузі, що відповідає прийнятим напрямом її трансформації, в Україні, на відміну від країн ЄС, останнім часом рівень сукупної підтримки набуває від'ємного значення. Це означає, що ресурси від споживачів, які в результаті аграрної політики субсидуються державою, не перебивають від'ємних трансферів з інших джерел та перерозподіляються не на користь підтримки галузі. В цей же час у країнах ЄС основним джерелом ресурсів для державної підтримки аграрного сектору є кошти платників податків.

Регуляторні заходи з підтримки аграрного сектору, що мають непрямий вплив на розвиток галузі, в країнах ЄС сприяють переважним чином отриманню трансферів виробниками, в Україні ж підтримка спрямована на фінансування аграрної інфраструктури, зокрема аграрної освіти та науки, що вимагає значних видатків з бюджету.

В цілому загальною тенденцією є незадовільна ефективність здійснюваних в Україні регуляторних заходів з державної підтримки аграрної галузі, що зумовлено непослідовністю та несистемністю аграрної політики, хоча деякі зрушення в галузі все-таки відбуваються.

Предметом подальших досліджень має стати розробка конкретних механізмів трансформації державної підтримки з урахуванням ефективності її здійснення, що зможе забезпечити адаптацію аграрного сектору до нових умов господарювання.

Література

1. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : монографія / М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін. ; за ред. М.Я. Дем'яненка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 372 с.
2. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми : монографія / [О.М. Бородіна, М.Г. Бетлій, Н.М. Головченко та ін.]. – К., 2008. – 264 с.
3. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку : монографія / [Б.Й. Пасхавер, О.В. Шубравська, Л.В. Молдаван та ін.]; за ред. Б.Й. Пасхавера ; НАН України ; Інс-тут екон. та прогноз. – К., 2009. – 432 с.
4. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери : монографія / О.М. Могильний. – Ужгород: ІВА, 2005. – С. 62-70.
5. Міщенко Д.А. Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки України: теорія та методологія : монографія / Д.А. Міщенко. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. фін. акад., 2014. – 308 с.
6. Коденська М.Ю. Державна підтримка розвитку аграрного сектору економіки / М.Ю. Коденська А.В. Єремєєва, // Економіка АПК. – 2013. – № 6. – С. 14-21.
7. Шолойко А.С. Державна підтримка розвитку сільського господарства: наукове видання / А.С. Шолойко. – К. : ЦП «КОМПРИНТ», 2013. – 128 с.
8. Бондарчук Н.В. Аграрний сектор: оцінка рівня державної підтримки / Н.В. Бондарчук, Л.М. Васильєва // Молодий вчений. – 2015. – № 1 (16). – С. 204–209.
9. Угода про сільське господарство (АА) від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/981_005 (дата доступу 22.02.2016).
10. Довідка щодо адаптації сільського господарства України до умов СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Informatsiino-analitichniMateriali3> (22.02.2016).
11. Methodology for the measurement of support and use in policy evaluation / Organization for economic cooperation and development (Trade and Agriculture Directorate) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/agriculture/agricultural-policies/1937457.pdf> (дата доступу 22.02.2016).
12. Producer and Consumer Support Estimates, OECD Agriculture statistics (database) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?QueryId=66830&vh=0000&vf=0&lil=&lang=en#> (дата доступу 22.02.2016).
13. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2015, OECD Publishing, Paris [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2015_agr_pol-2015-en (дата доступу 22.02.2016).

References

1. Demianenko, M.Ya., Sabluk, P.T., Skupiy, V.M. et al. (2011), *Derzhavna polityka finansovoi pidtrymky rozvytku ahraryho sektoru APK* [State policy of financial support for the development of AIC agricultural sector], monograph, NSC IAE, Kyiv, Ukraine, 372 p.

2. Borodina, O.M., Betlii, M.H., Holovchenko, N.M. et al. (2008), *Derzhavna pidtrymka ahrosfery: evoliutsiia, problem* [State support of agrosphere: evolution, problems], monograph, Kyiv, Ukraine, 264 p.
3. Paskhaver, B.Y., Shubravskaya O.V., Moldavan L.V. et al. (2009), *Vyklyky i shliakhy ahroprodovolchoho rozvytku* [Challenges and ways of agri-food development], monograph, National Academy of Sciences of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting, Kyiv, Ukraine, 432 p.
4. Mohylnyi, O.M. (2005), *Rehuliuivannia ahramoi sfery* [Regulation of the agricultural sector], monograph, IVA, Uzhhorod, Ukraine, P. 62-70.
5. Mishchenko, D.A. (2014). *Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuivannia rozvytku ahramoho sektora ekonomiky Ukrainy: teoriia ta metodolohiia* [Mechanisms of state regulation of developing agricultural sector in Ukraine], monograph, Dnipropetrovsk State Academy of Finance, Dnipropetrovsk, Ukraine, 308 p.
6. Kodenska, M.Yu. and Yeremeieva, A.V. (2013), "Directions and effectiveness of governmental support for the agricultural sector", *Ekonomika APK*, no. 6, pp. 14-21.
7. Sholoiko, A.S. (2013), *Derzhavna pidtrymka rozvytku silskoho hospodarstva* [State financial support for agricultural development], scientific publications, KOMPRYNT, Kyiv, Ukraine, 128 p.
8. Bondarchuk, N.V. and Vasilieva, L.M. (2015), "Agrarian sector: assessment of the level of government support", *Young Scientist*, no. 1(16), pp. 204–209.
9. Verkhovna Rada of Ukraine (1994), Agreement on Agriculture (AA), available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/981_005 (access date February 22, 2016)
10. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), Information on adapting agriculture of Ukraine in the WTO, available at: <http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Informatsiino-analitichniMateriali3> (access date February 22, 2016)
11. Methodology for the measurement of support and use in policy evaluation / Organization for economic cooperation and development (Trade and Agriculture Directorate), available at: <http://oecd.org/agriculture/agricultural-policies/1937457.pdf> (access date February 22, 2016)
12. Producer and Consumer Support Estimates, OECD Agriculture statistics (database), available at: <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?QueryId=66830&vh=0000&vf=0&l=&lang=en#> (access date February 22, 2016)
13. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2015, OECD Publishing, Paris, available at: http://oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2015_agr_pol-2015-en (access date February 22, 2016)

Рецензент: д.е.н., доцент кафедри економічної теорії
Уманського національного університету садівництва О.Г.Пенькова

УДК 338.439.02

Прунцева Г.О.,
к.е.н, керівник
ГО "Інституціональні реформи"

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ "ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА" КРАЇНИ

Pruntseva G.O.,
cand.sc.(econ.), head
PO "Institutional reforms"

THE ECONOMIC ESSENCE OF THE CATEGORY "FOOD SECURITY" OF A COUNTRY

Постановка проблеми. Наявність численних методологічних засад формування системи продовольчої безпеки обумовлює існування великої кількості характеристик поняття "продовольча безпека". Існуючі характеристики знаходять своє відображення у відповідних визначеннях змісту даного поняття. Необхідність виокремлення найбільш змістовного визначення, що найбільш вірно відображає процес забезпечення "продовольчої безпеки" країни і обумовлює актуальність даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізу економічної сутності поняття "продовольча безпека" присвячували свої праці такі видатні вчені, як: П. Саблук, В. Шлемко, І. Білько, С. Лушпаєв, Л. Мельник, В. Немченко та інші видатні українські вчені. Однак розвиток економічних відносин та поява нових механізмів забезпечення продовольчої безпеки країни спричиняють появу нових характеристик поняття "продовольча безпека", що обумовлює необхідність удосконалення визначення поняття "продовольча безпека".